

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 2. avgusta 1854.

List 61.

Od gnojenja s slamo.

Po poljskih pridigah prof. dr. Stöckhardt-a.

6. Posnemki z nauka od slame.

Kar smo v tem nauku od slame na drobno razložili, nam očitno kaže, da slama sama je malo vreden gnoj. Če bi 5 let zaporedoma kako njivo srednje rodovitnosti z edino suho slamo gnojili, koliko bi pridelali na taki njivi? Malo, celó malo, posebno zadnje leta. Če pa ravno tisto njivo gnojimo z živinskim ali človeškim blatom brez bilčice slame, bomo zaporedoma pridelovali veliko. Živa priča tega je cela dežela Belgija. — Slama dela le velik kup, se napiva gnojnice, razdeluje terdo blato, in enmalo tudi tistih gnojnih drobcov nazaj derži, ki iz gnoja puhté. Slama sama po sebi pa in če ni zmešana z živinskim gnojem je le malo več kot mrtva stvar in brez posebne gnojne moči. Gnojnice, saje, kurjek, lanéne preše itd. so brez slame in same po sebi neizrečeno rodovitne, — hlevski gnoj pa ima toliko manj moči v sebi, kolikor več mu je slame primešane. Vsak djansk kmetovavec, ki umno kmetuje in s prevdarskom gospodari, vé to.

Če je pa res taka, kakor nam pravite, zakaj pa kmetovavci pravijo, da brez slame (nastelje) ne morejo biti?

Ni težko dati odgovor na to zastavico.

Pervi. Od nekdanj je sin za očetom govoril, da slama je dober gnoj, in tako se je ukoreninila ta misel med kmetovavci, kakor se ukorenini marsiktera druga misel, od ktere se z lepo ločiti ne moremo. Da pa je slama v takošno veljavo prišla, se je prav naravno takole zgodilo: Večidel vsi kmetovavci so od nekdanj živini nastiljali slamo in jo potem z živinskim gnojem vred vozili na njivo. Se vé da je tak gnoj dobro teknil polju, in tako je, kakor Ponci k verovanju, prišla tudi slama k dobremu imenu, k veljavi na polju. Al ona ni njive veliko gnojila; pravi gnoj in rodovitnost njive je le v živinskem blatu bil. To ravno je v kmetijstvu velika napaka, da se vsaka reč premalo natančno razločuje, in da taka važna reč, kakor je kmetijstvo, ktero tolikanj vednost potrebuje, se v naših krajih le po hlapčovski opravlja! Če bi bile roké pridnih kmetov vseskozi pe-ljane in vižane od umne glave, ki se je kaj učila, kje bi bile že naše kmetije! koliko več bi se že pridelovalo, in koliko bolje!

Drugi vzrok, da slama velja za neobhodno potreben gnoj, je ta, da večidel kmetovavcov ima za gnoj le to, kar v hlevu napravlja, drugega gnoja skor ne poznajo, ker jim spet prave kmetijske in kmetijsko-kemijske vednosti manjka.

Tretji vzrok pa je, da brez nastelje, ki je postelja živini, živina ne more biti v hlevu. Al več

druge nastelje je, ki ima veliko več gnojne moči v sebi, kakor slama, kateri je naj bolja moč všla skozi klasje.

Če pa slama za klajo nič ne velja in če tudi za gnoj ni, kam pa bomo šli z njo? bo morebiti marsikdo nas vprašal: Brez zameré, prijatelj! če tako vprašaš, nas nisi razumel. Mi nismo nikjer rekli, da slama nima celó nič gnojne moči, in da za gospodarstvo ni dobra ali da je celó nepotrebna. Ne besedice tacega ne najdeš v celém našem govoru. Naš namen je bil le skazati in za terdno spričati, da slama sama po sebi ima celó malo gnojne moči, in da se tedaj tisti silno moti, kdor misli, da z velikim kupom slame pa z malo živinskega gnoja navdanim bo svoje polje dobro gnožil. Tak kup se velik vidi, pa malo izda, in če gospodar le na kup gleda, ne pa, kaj je v kupu, je enak tistemu, kateri bo po veliki skledi rahlih flancatov segel, manjšo skledo mesa pa pustil, češ, da se bo od unih bolj najedel, kakor od tega.

Slabo tedaj gospodari, kdor malo živine, veliko pa polja ima. Ne imaj več živine kakor toliko, kolikor je dobro rediti zamoreš, in ne imaj več polja, kakor toliko, kolikor ga dobro gnojiti zamoreš: to ste dve regelci, na ktere se opira vsako pametno gospodarstvo. Moti se, kdor drugač ravna, če ravno misli, da je moder gospodar.

Ne od velicega kupa slame, ki jo vtaknemo v njivo, izvira rodovitnost polja našega, ampak od dobrega in tečnega gnoja, ki mu ga damo.

Kdor ima tedaj veliko slame, pa premalo živine, da bi s svojim gnojem slamo do dobrega podelala, bo — verjemite mi — veliko veliko pametnejši storil, če preobilno slamo proda, in si s tim dnarjem kakega tečnega gnoja kupi.

Da bi si pač naši pametni gospodarji te nauke dobro zapomnili!

Kmetijske skušnje.

(Spravljanje krompirja.) Svetov ni nikdar preveč; v vsakem je dobro zernice. Naj tedaj „Novice“ povejo, ker se čas krompir spravlja bliža, kako da jez z njim že 8 let ravnam, da mi ga vse te leta ni nič na škodo prišlo.

Krompir kopljemo kar je moč ob suhem vremenu, spravljam ga koj, ko se z njive pripelje, na suh iz opeke narejen tlak, pod streho nad hišo, nasipljemo ga pa le za 3 ali 4 krompirje na debelo, zato da ga zrak zmiraj dobro prešinovati zmore. Pozno v jeseni, ko zmerzovati jame, ga spravimo še le, ko se je doslej dobro prešušil, v klet na iz dil narejene predale.

Pri tem se vés krompir v tri predale razloči, tako da v enega pride debeli za kuho, v drugega srednji za prihodnje seme, in v tretjega drobni in pokvarjeni za živino.

Opomniti moramo, da vès krompir ta čas, ko je pod streho, dvakrat preberemo, da se nagnjiti odloči in vès drugi dobro premeša in posuši, in da tudi tisti krompir, ki že nagnjit pod streho pride, naprej ne gnije, ampak se tako osuši, da je terd kot les.

Res je, da krompir po verhu zelenkasto lupinjo dobi, ali meni je zelenkast krompir vendar ljubši kot gnjil; al tudi temu se pomaga, če se krompir s kakošno šaro pokrije, da ga sonce obsijati ne more.

Mislimo, da si tako vsakteri z majhnim trudom lahko svoj pridelk gnjilobe obvarje, zakaj kdor ima malo podstrešja, gotovo tudi malo krompirja pridelal; kdor ga pa veliko pridelal, ima gotovo tudi veliko poslopja.

J. Pajk.

(*Zimska piča za bčele*). Prav za prav naj se ne pustí noben panj čez zimo, ki ni preskerbljen z zadostnim živežem. O sili pa naj se piča, ali sterd v satovju ali pa suh kandiran sladkor (kandelcuker) v velicah koscih od zgorej doli v panj noter do satovja vstavi. Sladkor se počasi po soparici v čebelnjaku raztopí, in bčele ga povžijejo. Če so se bčele na eno stran spravile, se jim mora, če imajo sterdí blizo, luknja predreti skoz prazno satovje, in en kos sterdí ali sladkora tje vtakniti, sicer pomerjò bčelice glada, ker se daljne zaloge ne dotaknejo. Od spod se pozimi nikdar ne smejo futrati, ker ne grejo doli, če pa grejo, zmerznejo. Vsa zimska piča naj se jim pa na enkrat vloží, da se ne motijo večkrat v svojem pokoju.

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Napčna raba žival.

Napčna raba žival je tako mnogoverstna, da jo je težko popolnoma popisati. Naj si bo pa različna kolikor hoče, se dá vendar v dva glavna razreda razdeliti; zakaj človek ceni živali sedaj premalo, sedaj preveč, in jih rabi, naj si bo to ali uno, Stvarnikovi volji nasproti.

Od ene strani cenimo živali premalo, če si zastran dovoljenja živali v svoj prid rabiti, neokrateno gospodarstvo čez nje pripisujemo, in si oblast prilastujemo, ž njimi ravnati, kakor se nam ljubi. Kako nek zamoremo skazati, da imamo to pravico? In ko bi jo tudi imeli, ali bi prav delali, ako bi se naša oblast v grozovitost in v samosilje zvergla? Vsak človek, kterega niso razvade in strasti še popačile, je po naravi usmiljen do vsega, kar živi in čuti. To usmiljenje dela našemu sercu brez ugovora čast, in je tako globoko v nas vtisnjeno, da tisti, ki ga v sebi zatara, ravno s tim pokaže, kako zlo popačen da je že.

Kako hitro stori potem drugo stopnjo, da namreč usmiljenje, ki ga živalim ne skazuje, tudi svojim bratom odreče, in popolnoma trinog postane. Skušnja uči, da to je čista resnica. Prilike naj si vsak marljiv bravec v občnem življenju sam poišče, če si jih ni še nabral. Tudi v zgodovini najdemo, da so tiste ljudstva, ktere so se nad zverinskimi bori posebno radovali, tudi do ljudi pred vsimi narodi naj grozovitiše bile. Tolikšno moč ima ravnanje z živalmi čez naše serce in čez krotkost našega navedstva! — Sej se smejo, bo kdo rekel, škodljive živali ubijati. To je res; al sledí pa iz tega, da jim smémo brez občutka življenje jemati, ki je vsaki stvari tako drago? da smémo to terdo djanje, h kteremu nas včasih potrebnost prisili, z radostjo in z veseljem doprinašati? da smémo s smertjo še stotero posebno mu-

čenje združiti, ki je velikokrat britkejše kot smert? — Res je nadalje tudi, da nam je Stvarnik živali za marsiktere potrebe in vgodnosti dal, in da so namenjene, s svojim delom naš trud polajševati: al sledí pa iz tega, da jih smémo brez naj manjšega uzroka terpinčiti — jim dela nakladati, ki njih moči presežejo, — jim živež, ki jim za njih delo gré, kratiti — in jim s terdim ravnanjem delo še težavniše delati? —

Od druge strani pa cenijo ljudje živali čez njih vrednost. Domače živali, s kterimi smo v bližnji zvezi, in ktere vsaki dan okrog sebe imamo, so si s svojim vgodnim obnašanjem in s koristmi, ki nam jih delajo, pri ljudéh tako veljavnost zadobile, da mnogokrat meje spodobnosti preseže. Sram me je skoraj povedati, da nekteri bedaki in nektere bedakinje svojo ljubezen do žival tako dalječ ženejo, da ji višje dolžnosti do ljudi brez premislika žertovajo. Vojne čete naj se pokončajo in celi narodi podavijo, — ta novica ne gane kar nič serca kakošne gospé, ki se nekoliko dní potem ne dá vtolažiti, če ji je nje pès cerknil. Koliko bi se dalo o tem povedati.

Pa tù obmolčim in sklenem svoje premišljevanje s prav važno opazko. Starši in vsi tisti, ki imajo z otroci, ali celó ž njih izrejo opraviti, se ne morejo vsacega tudi naj manjšega napčnega ravnanja z živalmi dovolj skerbno varovati. Kolikor nezvestejše in nepremišljenije se v tem obziru ravná, kolikor več slabih izgledov se otrokom navadno daja, kolikor večja škoda za celo ostalo izrejo iz tega izhaja: toliko bolj je treba, da se to pravilo vsim odrasčnim prav živo priporoča. Nobena žival naj se vpríčo otrok ne ubije, še manj pa to ubijanje otrokom kot kakšno posebno opravilo izroči. Vedno naj se vadijo z živalmi ko z bitji ravnati, ki imajo življenje in čutje, in do kterih imamo posebne dolžnosti. Nasproti pa naj se tudi, kakorkoli je moč, prenapeta ljubezen in preveliko spoštovanje do žival, kakor tudi vse posebno nagnjenje do njih, ki se v otročje serca tako rado vrine, skerbno odvráča. In kakor iščete otroke napčnega ravnanja z živalmi obvarovati, tako jih tudi zgodaj učite, živali prav rabiti, da se od mladih nog navadijo, veličastne Stvarnikove lastnosti tudi v živalih spoznavati.

Ozir po svetu.

Potopisne čertice iz Petrograda.

(Dalje.)

Ker imajo otroci petrograške gospode domače (rusovske) strežaje, za gojiteljce Francoznje ali Angličanke, za učitelje pa Nemce, je lahko verjeti, da se naučé vse te jezike ob enem, in da potem v svoj materni jezik jemljejo mnogo ptujih besed, ki se jim naj pripraviš z dé. Pa tudi bolj odrašeni mešajo med domači jezik ptuje besede. Pomína vredno pa je, da besede ljubezni in dobrikanja jemljejo vselej iz domačega jezika, ki je tako bogat v takih preserčnih ljubimkah, da malokteri jezik tako. Kaj pogostoma se tedaj čujejo „matiuška“, „druška“, „golubčik“, „dušinka“, kterih besed se tudi ptujci tako privadijo, da jih mešajo v svoje govore. Francoska gojitelca ne bo otrokom svojim nikdar drugač rekla, kakor „dušinka“ (dušica moja), ali „druška“ itd. In tako se celó Nemci kličejo med seboj.

Na eni strani se stika s „poletinskim vertom“ „carov travnik“, kterega Nemci „Marsfeld“ zovejo; tù se vadijo rekruti v vojaških opravilih. Vsakdanja velika parada pa ni na tem mestu, ampak na Admiraltejskaji blizo grada. Petrogradčani hodijo vsaki dan te parade gledat, ker po košatem drevoredu je ob paradi prav prijetno se sprehajati. Car sam komandira tù večidel svoje vojake v praznični opravi. Kadar car na berznem konju prijaha in ž njim mladi carevič in velika množica višjih